

ФОНД
НАУЧНИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

25 години

ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО АГРОБИЗНЕС И РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ
Юбилейна международна научна конференция БЪЛГАРИЯ НА РЕГИОНИТЕ

Перспективи за устойчиво регионално развитие

27-28 октомври 2017 г., Пловдив, България

25 years

UNIVERSITY OF AGRIBUSINESS AND RURAL DEVELOPMENT
Jubilee International Scientific Conference BULGARIA OF REGIONS

Sustainable Regional Development Perspectives

27-28 October 2017, Plovdiv, Bulgaria

<http://regions.uard.bg>

Investments in Non-Current Tangible Assets as an Important Prerequisite for Sustainable Regional Development (Accounting Aspects)

Stanislava Pancheva

University of agribusiness and rural development - Bulgaria

Abstract: The research explores the nature and characteristics of investments in non-current tangible assets through the prism of accounting in order to reveal particularities and problems as well as adequate solutions for them. The objective is to confirm the thesis that investments in non-current tangible assets are an important prerequisite for sustainable regional development.

Keywords: accounting, investments, non-current tangible assets, regional development.

Инвестициите в нетекущи материални активи като важна предпоставка за устойчиво регионално развитие (счетоводни аспекти)

Станислава Панчева

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите – Пловдив

Резюме: В научната разработка се изследват същността и характеристиките на инвестициите в нетекущи материални активи през призмата на счетоводството с оглед да се разкрият особености и проблеми, както и адекватни за тях решения. Целта е да се потвърди тезата, че инвестициите в нетекущи материални активи са важна предпоставка за устойчиво регионално развитие.

Ключови думи: счетоводство, инвестиции, нетекущи материални активи, регионално развитие.

Развитието на предприятието е свързано с необходимостта от постигането на максимален ръст на печалбата и стабилна конкурентоспособност чрез ефективно използване на ресурсите и правилно организиране на пазарната и инвестиционната стратегии. Това предполага прецизно разпределяне на финансовите средства за осъществяване на дейността и за инвестиране с оглед стабилно развитие на юридическото лице. Ето защо инвестициите се определят като важен фактор за функциониране на дружеството, а също и ефективен икономически механизъм за осигуряване на конкурентоспособност на стопанския субект на пазара.

Практика е всяко предприятие да заделя част от финансовия си ресурс за инвестиране в нетекущи материални активи под формата на имоти, машини, съоръжения, оборудване и др. Чрез тях то обновява и осъвременява имуществото си, създавайки условия за повишаване на количеството и качеството на продуктите, а оттук и до повишаване нивата на печалбата. Това, от своя страна, гарантира адаптиране на юридическото лице в конкурентна среда и предопределя значимостта на изследването.

В счетоводен аспект инвестициите в нетекущи материални активи се регулират с разпоредбите, предвидени в приложимите счетоводни стандарти (национални и международни)*. Там се уреждат основните въпроси, касаещи дефинирането, признаването, оценяването, счетоводното отчитане и оповестяването в годишния финансов отчет и в приложенията към него на нетекущите материални активи и на инвестициите в тях. Но въпреки подробно разписаните текстове в счетоводните стандарти и коментарите от специалисти по отделните проблеми в специализираната литература в практиката се

* Акцентът в научната разработка се поставя върху текстовете на международните счетоводни стандарти, които в преобладаващата си част се препокриват с тези на националните счетоводни стандарти.

пораждат спорни въпроси, предопределящи дискуссионния характер на темата и нейната актуалност. Ето защо в настоящата научна разработка се поставя за задача да се изследват инвестициите в нетекущи материални активи през призмата на счетоводството с оглед разкриването на особености и проблеми, както и на адекватни за тях решения. Целта е да се потвърди тезата, че инвестициите в нетекущи материални активи са важна предпоставка за устойчиво регионално развитие.

С налагането на понятието „инвестиция“ се правят и първите опитите за неговото дефиниране. То има латински произход и най-често се свързва с „влагане на капитал в предприятие“, респ. с „капитали, които са вложени, инвестирани в нещо“¹.

В общоикономически план под инвестиция се разбира дългосрочно вложение на парични средства или капитал за придобиване на финансови инструменти или други активи с цел постигане на печелившо възвръщане във формата на лихва, друг доход или повишаване на стойността на инструмента². И още тя се отъждествява със съвкупните разходи, реализирани под формата на дългосрочни вложения на собствен или заеман капитал и характеризирани се с последователни плащания (разходи или постъпления) в течение на срока на експлоатация на инвестиционния обект³. Това показва, че на преден план при определяне на понятието „инвестиция“ се извеждат две негови характеристики: дългосрочно финансово вложение и висока възвръщаемост.

За постигане на по-голяма дълбочина и прецизност при изследване на понятието „инвестиция“ и при извеждане на неговите специфични черти, анализът може да се разшири в макроикономически и в микроикономически аспект.

Според макроикономистите под инвестиция се разбират всички ресурси под формата на дълготрайни и краткотрайни активи на предприятието⁴. За тях тя представлява: капиталовложение, което има по-продължителен срок на използване и служи за производство на продукция, стоки и услуги; различни видове ценни книжа, обикновено продавани на организирана борса; правителствена инвестиция, свързана с поддържането на отделни сфери от националната икономика и инфраструктура; всички средства, вложени с цел:

- облагородяване на земята или запазване и увеличаване на останалите природни ресурси;
- научна, развойна и внедрителска дейност;
- обучение и квалификация⁵.

¹ Български тълковен речник. София: Наука и изкуство, 2002, с. 325.; Български тълковен речник А-Я. София: Наука и изкуство, 1973, с. 317.

² Вж.: Sullivan, Arthur et al. Economics: Principles in action. / A. Sullivan. - New Jersey: Upper Saddle River, Pearson Prentice Hall, 2003, с. 271.

³ Вж.: Инвестиции – същност и структура, с. 1. В: <https://ipredpriatie.alle.bg/теми/инвестиции-същност-и-структура/>

⁴ Вж.: Савов, Ст. Макроикономика. София: Тракия М, 1999, с. 136.

⁵ Много често в икономическата литература се поставя знак за равенство между понятията „капитални вложения“ и „инвестиции“. Това не е правилно по следната причина. Капитални вложения са паричните средства, изразходвани за възпроизводството, разширяването и модернизирването на дълготрайните активи. Същевременно инвестиции са не само капиталните вложения, респ. паричните средства, но и всички други ресурси, необходими за създаването на

Микроикономистите пък са на мнение, че инвестицията представляват всички активи, придобити с цел осъществяване на стопанската дейност, насочена към получаване на печалба. По-конкретно те визират парите, вложени в дълготрайни (нетекучи) и краткотрайни (текущи) активи; доходът, получен от инвестицията, а също и дейността, свързана с инвестирането и разглеждана като процес⁶.

Сравнителният анализ на същността на понятието „инвестиция“, характеризирани в двата аспекта (макроикономически и микроикономически) показва наличието на общи черти, но и на различия. Общото е, че инвестицията се приема за дългосрочно вложение, което носи определена възвръщаемост. Същевременно различие е по отношение на сферите на инвестиране, а оттука и на вида на активите, в които е възможно да се инвестира.

Позовавайки се на общите черти в анализираниите дефиниции, се счита за подходящо понятието „инвестиция“ да се характеризира в икономически аспект, както следва: *дългосрочно финансово вложение (парични средства или парични еквиваленти) с цел получаването на икономическа изгода под формата на доход, съответно на печалба.*

В така формулираното определение се открояват две основни специфики на понятието „инвестиция“:

- тя е дългосрочно финансово вложение (има формата на парични средства или парични еквиваленти);
- има за цел получаването на икономическа изгода (доход, съответно печалба).

Инвестиционната дейност на предприятието е обект и на счетоводно отчитане. Затова тя се регулира в счетоводното законодателство⁷.

Съгласно международен счетоводен стандарт 7 Отчет за паричните потоци под инвестиционна дейност следва да се разбира „придобиването и продажбата на дълготрайни активи и други инвестиции, които не са включени в паричните еквиваленти“⁸. По-конкретно това са разходи за ресурси, направени от юридическото лице и предназначени да генерират бъдещи приходи и парични потоци, като например⁹:

- паричните плащания за придобиването, съответно паричните постъпления от продажбата на имоти, машини и съоръжения, нематериални и други дълготрайни активи;
- паричните плащания за придобиването, съответно паричните постъпления от продажбата на капиталови или дългови инструменти на други предприятия и дялови участия в смесени предприятия (различни от

нови дълготрайни активи. Вж.: Цит. Инвестиции – същност и структура, с. 1. В: <https://ipredpriatie.alle.bg/теми/инвестиции-същност-и-структура/>

⁶ Вж.: Пак там, с. 1.

⁷ Дефинирането и определянето на характеристиката и обхвата на понятието „инвестиция“ в счетоводната литература е дискусивно. За подробности виж: Божков, В. Илиев, Г. Петрова, С. Счетоводство на предприятието. София: Горекс Прес, 2005, с. 87.; Душанов, И. Димитров, М. Курс по счетоводство на предприятието. София: Тракия М, 2015, с. 311; Йонкова, Б. Управленско счетоводство. София: Ромина, 2008, с. 347.; Раданов, Д. Костадинова, З. Проданов, Г. Наръчник на счетоводителя (от нула до баланса). София, 2010, с. 217 и др.

⁸ МСС 7 Отчети за паричните потоци, т. 16. В: <http://balans.bg/счетоводни-стандарти/>

⁹ Вж.: Пак там, т. 16.

плащанията за тези инструменти, които се разглеждат като парични еквиваленти, или тези, които се държат за дилърски или търговски цели);

- паричните аванси и кредити, предоставени на трети страни, както и паричните постъпления от възстановяването на аванси и погасяването на кредити, предоставени на трети страни*;

- паричните плащания за, съответно паричните постъпления от фючърсни договори, форуърдни договори, опционни договори и суапови договори, с изключение на случаите, когато договорите се държат за дилърски или търговски цели или плащанията са класифицирани като финансова дейност.

Вижда се, че инвестиционната дейност се свързва главно с паричните плащания (инвестицията) и произтичащите от тях постъпления (дохода, съответно печалбата) – подход, използван също и при дефинирането на понятието „инвестиция“ в общоикономически план. Следователно, ако се вземат под внимание характеристиките на понятието „инвестиция“ в общоикономически план и се ограничи обхвата на инвестиционната дейност само до инвестирането в нетекущи материални активи (имоти, машини, съоръжения и др.)¹⁰, то понятието „инвестиция“ би могло да се дефинира за счетоводни цели по следния начин: **дългосрочно финансово вложение в нетекущи материални активи с цел генерирането на доход, съответно на печалба.**

В предложеното определение се открояват три основни характеристики на инвестицията:

- тя е дългосрочно финансово вложение;
- направена е за придобиването на нетекущи материални активи (имоти, машини, съоръжения и др.); и
- целта ѝ е генерирането на доход, съответно на печалба.

Както се установи, основната цел на инвестирането е да осигури дългосрочен доход, съответно печалба, а това може да се постигне главно чрез закупуването на различни активи с дълъг срок на използване и материално-веществена форма (имоти, машини и др.). Следователно инвестицията е парично вложение за закупуването на нетекущи материални активи, които с достатъчно голяма вероятност осигуряват получаването на доход, прираст на капитала и други положителни резултати за дълъг период¹¹. Или тя е влагане на пари в нетекущи материални активи, което гарантира определена възвращаемост, покриваща основната инвестирана сума и очакваната печалба, респ. влагане на парични средства, които водят до увеличение на първоначално вложените, като се съобразят отделните разновидности на поемания риск и условията, при които те се появяват.

Това показва, че чрез инвестирането в нетекущи материални активи се цели реализирането на печалба, по-висока от лихвения процент на банките, при условие, че същата сума е депозирана в тях. Но то е и рисково вложение,

* Авансите и кредитите в този случай не са предоставени от финансова институция.

¹⁰ Повече за същността на имотите, машините и съоръженията виж в: МСС 16 Имоти, машини и съоръжения, т. 6. В: <http://balans.bg/счетоводни-стандарти/>

¹¹ Вж.: Георгиев, И. Основи на инвестирането. София: Стопанство, 1999, с. 7.

при което с нарастване на риска се увеличава възвръщаемостта (очакваната икономическа изгода).

Инвестицията в нетекущи материални активи е обект на счетоводно отчитане и като такъв притежава определени особености. По-конкретно те могат да се систематизират и представят в няколко направления:

Първо. *Признаване на придобития чрез инвестиция нетекущ материален актив.*

За да се признае един актив в счетоводството на предприятието, трябва да вероятно от него да се получат в бъдеще икономически ползи и същият да има цена на придобиване или стойност, която може да бъде оценена надеждно¹². Наред с това, когато активът е нетекущ и материален, за признаването му и за представянето му във финансовите отчети се изисква той да отговаря на още две изисквания:

➤ да се държи от предприятието, за да се използва за производството или доставката на стоки или услуги, за отдаване под наем на други лица или за административни цели; и

➤ да се очаква да бъде използван през повече от един период¹³.

Второ. *Първоначално и последващо оценяване на придобития чрез инвестиция нетекущ материален актив.*

Първоначално нетекущият материален актив се завежда в счетоводството по цена на придобиване. Тя е еквивалента на цената в брой към датата на неговото признаване и представлява „сума от заплатените парични средства или парични еквиваленти или справедливата стойност на друга престация за придобиването на един актив към момента на придобиването или създаването му или, където е приложимо, сумата, отнасяща се към този актив, когато е признат първоначално в съответствие с конкретни изисквания на други МСФО, например МСФО 2 Плащане на базата на акции”¹⁴.

Съгласно Международен счетоводен стандарт 16 Имоти, машини и съоръжения в цената на придобиване на нетекущия материален актив се включват:

- „неговата покупна цена, включително митата и невъзстановимите данъци върху покупката, след приспадане на всички търговски отстъпки;
- всякакви разходи, пряко отнасящи се до придвижването на актива до местоположението и привеждането му в състояние, необходими за неговата експлоатация по начина, предвиден от ръководството; [пример: разходи за персонала (вж. МСС 19 Доходи на наети лица), произтичащи пряко от построяването или придобиването на актива от имоти, машини и съоръжения; разходи за подготовката на обекта; разходи за първоначална доставка и обработка; разходи за инсталиране и монтаж; разходи за тестване дали активът функционира правилно след приспадане на нетните приходи от продажба на произведените единици до привеждане на актива на това

¹² Вж.: МСФО – Обща рамка. Признаване елементите на финансовите отчети. В: <http://balans.bg/счетоводни-стандарти/>

¹³ Вж.: Цит. МСС 16 Имоти, машини и съоръжения, т. 7. В: <http://balans.bg/счетоводни-стандарти/>

¹⁴ Пак там, т. 6.

местоположение и в това състояние (например мостри, произведени по време на изпитанието на оборудването) и професионални хонорари];

- първоначалната приблизителна оценка на разходите за демонтаж и преместване на актива и възстановяване на обекта, на който е разположен, задължението, което предприятието поема при придобиването на актива или като следствие от използването на актива през определен период за цели, различни от производството на материални запаси през този период”¹⁵.

Оценката на нетекущия материален актив след неговото признаване, респ. последващото оценяване на нетекущия материален актив може да стане по избран от предприятието модел, който то задължително посочва в своята счетоводна политика и прилага по отношение на цял клас имоти, машини и съоръжения. Този модел може да бъде:

- „Модел на цената на придобиване – след признаване като актив, една позиция от имоти, машини и съоръжения се отчита по нейната цена на придобиване минус натрупаната амортизация и натрупаните загуби от обезценка;

- Модел на преоценка - след първоначалното признаване за актив всеки имот, машина и съоръжение, чиято справедлива стойност може да се оцени надеждно, се отчита по преоценена стойност, която е справедливата стойност на актива към датата на преоценката минус всички последвали натрупани амортизации, както и последвалите натрупани загуби от обезценка”¹⁶.

Трето. *Амортизиране на придобития чрез инвестиция нетекущ материален актив.*

Нетекущите материални активи в преобладаващата си част са амортизируеми. Това налага при тяхното счетоводно третиране да се спазват определени изисквания, както следва¹⁷:

- всяка отделна част от имота, машината или съоръжението, с цена на придобиване, която е значителна по отношение на общата стойност на актива, се амортизира отделно;

- амортизационният разход за всеки период се признава в печалбата/загубата, освен в случаите, когато същият е включен в балансовата стойност на друг актив;

- амортизируемата сума на актива се разпределя систематично върху целия му полезен живот;

- сумата на амортизацията на амортизируемия актив се определя по избран от предприятието метод;

- остатъчната стойност и полезният живот на актива се преразглеждат най-малко веднъж годишно (при приключване на финансовата година) и ако очакванията се различават от предишни приблизителни оценки, промените се отчитат като промяна в счетоводните приблизителни оценки в съответствие с Международен счетоводен стандарт 8 Счетоводни политика, промени в счетоводните приблизителни оценки и грешки;

¹⁵ Цит. МСС 16 Имоти, машини и съоръжения, т. 16. В: <http://balans.bg/счетоводни-стандарти/>

¹⁶ Пак там, т. 30 - 31.

¹⁷ Вж.: Пак там, т. 43 - 62.

- амортизация се признава дори когато справедливата стойност на актива е по-висока от неговата балансова стойност, стига остатъчната му стойност да не надвишава неговата балансова стойност;
- амортизируемата сума на всеки актив се определя след приспадане на остатъчната стойност на актива;
- амортизацията на актива започва да се начислява, когато той е налице за употреба и се преустановява на по-ранната от датата, на която активът е класифициран като държан за продажба и датата, на която същият е отписан;
- полезният живот на актива може да е по-кратък от икономическия му живот;
- ако себестойността на земята включва разходите за демонтаж, преместване и възстановяване на обекта, тази част от актива земя се амортизира през периода, през който са получавани изгоди от извършването на тези разходи (в определени случаи земята може да има ограничен полезен живот и тогава тя се амортизира по начин, който отразява изгодите, които ще бъдат извлечени от нея);
- използваният метод на амортизация отразява модела, по който се очаква бъдещите икономически изгоди да бъдат реализирани от предприятието;
- прилаганият метод на амортизация се преглежда най-малко при приключване на финансовата година и при необходимост се променения, като промяната се отчита в съответствие с указанията, дадени в Международен счетоводен стандарт 8 Счетоводни политика, промени в счетоводните приблизителни оценки и грешки.

Четвърто. *Обезценка и отписване на придобития чрез инвестиция нетекущ материален актив.*

За да определи дали даден имот, машина или съоръжение са обезценени, предприятието прилага разпоредбите на Международен счетоводен стандарт 36 Обезценка на активи¹⁸.

Когато един нетекущ материален актив бива продаден или от използването му не се очакват никакви други икономически изгоди, вкл. при освобождаването от него, то тогава същият се отписва по балансова стойност.

Пето. *Оповестяване на придобития чрез инвестиция нетекущ материален актив.*

Във финансовите отчети на предприятието се оповестяват данни за всеки клас имоти, машини и съоръжения, като се посочват¹⁹:

- базите за оценяване, използвани за определяне на брутната балансова стойност;
- използваните методи на амортизация;
- полезният живот или използваните норми на амортизация;
- брутната балансова стойност и натрупаната амортизация към началото и края на отчетния период;
- активите, класифицирани като оставени на съхранение с цел продажба;

¹⁸ За подробности виж: МСС 36 Обезценка на активи. В: <http://balans.bg/счетоводни-станданти/>

¹⁹ Вж.: Цит. МСС 16 Имоти, машини и съоръжения, т. 73 - 76. В: <http://balans.bg/счетоводни-станданти/>

- придобиванията чрез бизнес комбинации;
- увеличенията или намаленията, произтичащи от преоценки, загуби от обезценка и анулирания;
- амортизацията;
- нетните курсови разлики, признати съгласно текстовете на Международен счетоводен стандарт 21 Ефекти от промените в обменните курсове;
- другите промени;
- съществуването и сумите на ограниченията върху правото на собственост;
- активите, обявени като обезпечение на задължения;
- активите, които се строят в момента;
- задълженията по договори за придобиване на имоти, машини, съоръжения и оборудване;
- компенсациите за обезценени, изгубени или изоставени активи.

Когато отделните имоти, машини или съоръжения се посочват по преоценени стойности, за тях се оповестява също: датата на преоценката; дали при оценката е участвал независим оценител; методите и значителните предположения, приложени в приблизителната оценка на справедливите стойности на активите; степента, до която справедливите стойности на активите са определени пряко чрез препратка към актуални цени на активен пазар или скорешни пазарни преки сделки между независими страни при справедливи пазарни условия или са оценени приблизително, като са използвани други техники на оценка; балансовата сума за всеки преоценен клас имоти, машини и съоръжения, която би била призната, ако активите се отчитаха съгласно метода на цената на придобиване; и преоценъчният резерв, като се посочват движенията през отчетния период и всички ограничения върху разпределянето на резерва между акционерите²⁰.

В заключение може да се определи, че инвестициите в нетекущи материални активи изпълняват важна роля в икономиката на предприятието. Те са счетоводен обект и като такъв обезпечават информационните потребности на различните групи потребители. Освен това са един от основните фактори и необходима предпоставка за успешно осъществяване на стопанската дейност, за повишаване качеството на продукцията, за снижаване на разходите, за разширяване на производствените мощности, за повишаване на конкурентоспособността и укрепване позициите на пазара. Затова е необходимо влагането на капитал, и то в такива направления, които са изгодни за стопанската структура и носят минимален риск за инвеститора. Това показва, че нарастват ролята и значението на инвестициите в нетекущи материални активи за намирането на решения, позволяващи рационално използване на ресурсите, за постигане на възможно най-добри резултати и за гарантиране на устойчиво развитие на бизнеса.

²⁰ Вж.: Пак там, т. 77

Използвана литература

1. Божков, В., Г. Илиев, С. Петрова. Счетоводство на предприятието. София: Горекс Прес, 2005.
2. Български тълковен речник А-Я. София: Наука и изкуство, 1973.
3. Български тълковен речник. София: Наука и изкуство, 2002.
4. Георгиев, И. Основи на инвестирането. София: Стопанство, 1999.
5. Душанов, И., М. Димитров. Курс по счетоводство на предприятието. София: Тракия М, 2015.
6. Инвестиции – същност и структура. В:
<https://ipredpriatie.alle.bg/теми/инвестиции-същност-и-структура/>
7. Йонкова, Б. Управленско счетоводство. София: Ромина, 2008.
8. МСС 16 Имоти, машини и съоръжения. В: <http://balans.bg/счетоводни-стандарти/>
9. МСС 36 Обезценка на активи. В: <http://balans.bg/счетоводни-стандарти/>
10. МСС 7 Отчети за паричните потоци. В: <http://balans.bg/счетоводни-стандарти/>
11. МСФО – Обща рамка. В: <http://balans.bg/счетоводни-стандарти/>
12. Раданов, Д., Костадинова, З., Г., Проданов. Наръчник на счетоводителя (от нула до баланса). София, 2010.
13. Савов, Ст. Макроикономика. София: Тракия М, 1999.
14. Sullivan, Arthur et al. Economics: Principles in action. / A. Sullivan. - New Jersey: Upper Saddle River, Pearson Prentice Hall, 2003.